

STATENS VA-NÄMND

DELBESLUT

2014-01-23

Stockholm

Bilagor uteslutna

BVa 4

Va 179/08

SÖKANDE

Stockholm Vatten VA AB

Ombud: Chefsjuristen S B

Samma adress som ovan

MOTPART

Trafikverket

Ombud: Advokaten M F

SAKEN

Dagvattenavgift allmän platsmark

VA-NÄMNDENS AVGÖRANDE

1. Va-nämnden förpliktar Trafikverket att till Stockholm Vatten betala 2 029 720 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen på 405 944 dels från den 30 januari 2009, dels från den 22 januari 2010, dels från den 15 februari 2011, dels från den 15 februari 2012, dels från den 31 januari 2013.
2. Va-nämnden lämnar parternas yrkanden om ersättning för rättegångskostnader utan bifall.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

BAKGRUND	3
HANDLÄGGNINGEN I VA-NÄMNDEN	4
YRKANDEN M.M.	5
GRUNDER.....	6
BEVISNING M.M.	11
VA-NÄMNDENS SKÄL	13
Avgiftsskyldighetens omfattning.....	13
Dagvatten och dränvatten.....	13
En huvudmans skyldighet enligt 13 § vattentjänstlagen.....	14
Trafikverkets anordningar och om de hör till vägen	15
Avgiftsskyldighet.....	15
Kan Trafikverket med hänvisning till egna anordningar som inte hör till vägen undgå avgiftsskyldighet? (delsträcka 3)	16
Markinfiltrationens betydelse (sträckorna 4, 6, 8, 9, 11 och 12)	17
Sammanfattning	18
Andelsberäkning/Reduktion.....	19
Fördelning av kostnader och avgifter (m ² -avgift).....	24
Hur mycket ska Trafikverket betala?	27
Rättegångskostnader.....	27

BAKGRUND

Stockholm Vatten VA AB (Stockholm Vatten) är huvudman för den allmänna va-anläggningen i Stockholms och Huddinge kommuner. Kommunfullmäktige i respektive kommun har fastställt verksamhetsområdet för vattentjänster genom anläggningen.

Målet gäller bolagets debitering av bruksavgifter enligt 27 § lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster, vattentjänstlagen, avseende bortledande av vatten från vägar för vilka Trafikverket är väghållare.

Enligt bestämmelsen ska den som ansvarar för att allmän platsmark ställs i ordning och underhålls betala en avgift för en allmän va-anläggning om två förutsättningar är uppfyllda. Den ena förutsättningen är att den allmänna platsmarken finns inom va-anläggningens verksamhetsområde. Att vägarna ligger inom verksamhetsområdet för den aktuella vattentjänsten är parterna överens om.

Den andra förutsättningen för avgiftsskyldighet är att bortledande av vatten från den allmänna platsmarken behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön.

Avgiftsskyldighet inträder enligt 13 § vattentjänstlagen när huvudmannen har ordnat de anordningar som behövs för bortledandet och informerat den som är avgiftsskyldig om detta.

Redan i den fram till den 1 januari 2007 gällande lagen (1970:244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar, 1970 års va-lag, gavs det möjlighet att ta ut avgifter för bortledande av dagvatten från *allmänna platser* om dessa låg inom detaljplanlagda områden. Med allmänna platser avsågs detsamma som i plan- och bygglagstiftningen, dvs. sådan mark som i en detaljplan eller i områdesbestämmelser hade redovisats som allmän plats, t.ex. gator, torg och parker.

Vattentjänstlagens reglering innebär att det för avgiftsuttag inte finns något krav på att marken ska vara detaljplanlagd. I stället krävs att det är fråga om *allmän platsmark*. Med detta avses allmän mark som i detaljplan enligt plan- och bygglagen (2010:412) redovisas som allmän plats eller, om marken inte omfattas av detaljplan, väg eller mark som funktionellt och i övrigt motsvarar sådan mark. Att detta villkor är uppfyllt råder det inte heller tvist om.

Prövningen i Va-nämnden gäller bruksavgifter för större, allmänna vägar inom de två kommunerna. Vägarnas lokalisering redovisas översiktligt i bilaga till detta beslut (beslutsbilaga 1). Avgifterna avser bortledande av vatten från dessa vägar under åren 2008-2012.

HANDLÄGGNINGEN I VA-NÄMNDEN

Stockholm Vatten ingav ansökan i målet till Va-nämnden den 23 december 2008 med yrkande att dåvarande Vägverket skulle förpliktas att betala drygt 12 miljoner kr för vattentjänster utförda under år 2008. Motsvarande yrkanden framställdes sedermera även för de därpå följande åren. De yrkanden som prövas i detta delbeslut uppgår till drygt 2 miljoner kronor och avser vattentjänster under åren 2008-2012.

Va-nämnden har hållit ett flertal förberedande förhandlingar; den 17 november 2009, den 2 januari 2011, den 14 mars 2012 samt den 23 januari och den 12 april 2013.

Va-nämnden verkställde den 9 oktober 2012 genom två ledamöter och i närvaro av parterna en besiktning av aktuella områden.

Den 25 april 2013 höll Va-nämnden en avslutande förhandling med upptagning av muntlig bevisning.

Parternas inställningar har under handläggningen av målet kommit att förändras väsentligt och de har i stor utsträckning enats i frågor som inledningsvis varit tvistiga.

Efter den sistnämnda förhandlingen har ytterligare handläggningsåtgärder med korrespondens med parterna tillkommit. Stockholm Vatten har därefter frånfallit ytterligare en del av sina ursprungliga krav (delsträcka 2) samt nyanserat sin inställning till en annan del (delsträcka 3). Parterna har därefter, under december månad, enats om de närmare förhållandena på den sistnämnda sträckan. Vidare har efter detta uppmärksammats att Stockholm Vatten inte anser att den av dem först ingivna som taxa betecknade handlingen motsvarar de taxebestämmelser som gällt varför parterna beretts tillfälle att komplettera utredningen och yttra sig om detta.

I detta delbeslut prövas med parternas samtycke endast avgiftsuttaget för vissa av de sträckor som Stockholm Vatten begär avgift för. Skälet till detta är att handläggningen ska underlättas och kunna påskyndas. Sträckorna redovisas i tre till beslutet bilagda kartor, (beslutsbilaga 2).

Parternas avsikt är att de efter lagakraftätagande avgörande för nämnda delsträckor ska kunna träffa överenskommelse om resterande sträckor.

YRKANDEN M.M.

Stockholm Vatten har yrkat avgifter enligt bilagda sammanställning (beslutsbilaga 3) med det undantaget att bolaget inte längre yrkar avgifter för sträcka 2 som är en del av området Vårby södra. För åren 2008-2011 är den debiterade m²-avgiften 11 kr 60 öre och för år 2012 är m²-avgiften 12 kr 64 öre, allt inklusive mervärdesskatt.

Trafikverket har medgett att betala avgifter i enlighet med vad som framgår av bilagda sammanställning (beslutsbilaga 4). Trafikverkets inställning innebär att man medger att betala avgifter för 4 814 m² (sträcka 5) + 1 365 m² (del av sträckorna 9+11) + 2 661 m² (sträcka 10).

Verket har även medgett avgiftsskyldighet i och för sig för ytterligare 22 806 m² (delsträcka 7) men begärt reduktion för hälften av den delsträckan. För delsträcka 3 har verket justerat vitsordade ytor till att avse 24 405 m² och (om avgiftsskyldighet skulle föreligga även för denna sträcka) begärt reduktion för hela delsträckan.

Som skälig m²-avgift har verket i samtliga fall ansett 3 kr 17 öre exklusive mervärdesskatt (3 kr 96,25 öre inklusive mervärdesskatt) vara en skälig avgift.

Nedan framgår hur *Stockholm Vattens* yrkande fördelar sig på de olika områdena och redovisas hur många m² som *Stockholm Vatten* begär avgift för på varje delsträcka. Här framgår också Trafikverkets inställning samt redovisas de delsträckor för vilka verket har begärt reduktion.

Delsträcka	Stockholm Vattens yrkande (m ²)	Trafikverkets medgivande (m ²)	Av Trafikverket vitsordade ytor (m ²)	Reduktions-yrkande 50 %
Vårby södra	25 338			
3	25 338		24 405	24 405
Vårby norra	16 292			
4	11 478		11 478	
5	4 814	4 814		
Kungens kurva	41 943			
6	19 137		19 137	
7	22 806	22 806		11 403/2
Länna	31 253			
8+12	16 928		16 928	
9+11	11 664	1 365*	10 299 (11664/.1 365*)	
10	2 661	2 661		

*Trafikverket har utgått från sina egna beräkningar av den totala ytan vilket ger 13 650 m² och medgivit 10 % av detta.

GRUNDER

Stockholm Vatten har anfört att samtliga förutsättningar enligt lag och taxa för uttag av debiterade avgifter är uppfyllda. Om hur dagvattnet omhändertas på respektive delsträcka m.m. har *Stockholm Vatten* hänvisat till bl.a. av dem ingivna kartor m.m., aktbil. 220-223, (beslutsbilaga 5) och aktbil. 135-147, (utdrag i beslutsbilaga 6, underbil. 13-14 uteslutna) samt, såvitt avser delsträcka 12, även kartan på sista sidan av beslutsbilaga 2 (aktbil. 190).

Till förtydligande av kartmaterialet har bolaget anfört följande.

Kartorna visar var bolagets anslutningspunkter finns i de delområden som nu ska prövas av Varnämnden. Kartorna ska läsas med Trafikverkets relationsritningar.

Kartan över området "Länna", ab. 222 (se beslutsbilaga 5), motsvarar endast del av det vägvsnitt som har färglagts i ab. 191 (se beslutsbilaga 2).

Kartan över området Lindvreten södra + norra, ab. 221, motsvarar området "Vårby norra".

De grönmarkerade ledningarna visar bolagets allmänna ledningssystem i områdena för omhändertagande av dagvatten och spillvatten. En stor del av ledningarna ombesörjer bostadsområdena.

De röda pilarna visar vägnas lutning och dagvattnets avrinningsriktning. Från verkets vägar leds dagvattnet till markerade anslutningspunkter (de röda ringarna). Dagvattnet kommer dit antingen direkt från verkets ledningsnät eller via diken. Verkets dagvatten når bolagets nät via diken i de fall som det har angetts "dike" i de senaste kartorna och i övrigt direkt genom verkets ledningar.

I kartorna saknas verkets ledningar. Deras sträckning framgår av ingivna relationsritningar.

Oavsett hur mycket dagvatten som kommer in i det allmänna systemet så har bolaget anordnat nödvändiga anläggningar för att ta hand om dagvattnet.

Trafikverket har på nedan redovisade grunder ifrågasatt avgiftsskyldighet i sig för olika delsträckor och/eller begärt reduktion. Verket har även gjort gällande att avgifter över 3 kr 17 öre per m² exklusive mervärdesskatt inte är skäliga och rättvisa.

Enligt Trafikverket omhändertas vattnet på de olika delsträckorna på det sätt som framgår av bilagda redovisning (beslutsbilaga 7). Vidare har verket i till nämnden ingivna s.k. relations-

ritningar redovisat hur av verket utförda ledningar och andra anordningar i och i anslutning till vägarna har anordnats.

Trafikverkets invändningar redovisas översiktligt i nedanstående tabell.

Delsträcka	Stockholm Vatten har inte ordnat behövliga allmänna anordningar	Det finns inte behov av bortledande till allm. anläggning p.g.a. Trafikverkets egna anläggningar	Det finns inte behov av bortledande p.g.a. markinfiltration	Reduktions-yrkande	Skälighet och rättvisa
3	X	X	-	X	X
4	X	-	X	-	X
5	-	-	-	-	X
6	X	-	X	-	X
7	-	-	-	X	X
8	X	-	X	-	X
9	90 %	-	90 %	-	X
10	-	-	-	-	X
11	90 %	-	90 %	-	X
12	X	-	X	-	X

Trafikverkets rättsliga grunder avseende respektive delsträcka inom de olika delområdena (utöver ifrågasatt skälighet och rättvisa)

Vårby södra (delsträcka 3, även reduktion)

Verkets bestridande grundar sig i första hand på att Stockholm Vatten inte har ordnat de anordningar som behövs för bortledandet (27 § andra stycket). I andra hand har verket följande inställning. Vattnet omhändertas såsom det har redovisats i ingiven sammanställning (beslutsbilaga 7). När vattnet kommer ner till Stockholm Vattens 100 m långa rör finns inte ett behov av bortledande med hänsyn till skyddet för miljö och hälsa (27 § första stycket 2). Verkets inställning grundar sig således på uppfattningen att förekomsten av egna, för bortledandet nödvändiga anordningar, för med sig avgiftsfrihet. Att ta emot ett renat, behandlat och flödes-utjämnat vatten för avledning till närmaste recipient är inte en vattentjänst i vattentjänstlagens mening.

Vårby norra (delsträcka 4)

Det finns inte något behov av bortledande eftersom vattnet tas om hand genom markinfiltration (27 § första stycket 2 vattentjänstlagen). I andra hand gör verket gällande att Stockholm Vatten inte har några anordningar för bortledning som betjänar området (27 § andra stycket vattentjänstlagen).

Kungens kurva (delsträcka 6 och 7-reduktion)

Det finns inte något behov av bortledande från delsträcka 6 eftersom vattnet tas om hand genom markinfiltration (27 § första stycket 2 vattentjänstlagen). I andra hand gör verket för

denna sträcka gällande att Stockholm Vatten inte har några anordningar för bortledning som betjänar den delen av området (27 § *andra stycket vattentjänstlagen*).

Verket medger avgiftsskyldighet för *delsträcka 7* men begär reduktion. Det vitsordas således att det i norrgående körfält förekommer avledning till Stockholm Vattens anläggning. I södergående körfält sker viss avledning till anslutningspunkt efter fördröjning, flödesutjämning och rening i dikesområde. Den totala ytan som betjänas av Stockholm Vatten uppgår till 22 806 m², betalningsskyldighet medges. Reduktion yrkas därför för halva sträckan, 11 403 m².

Länna (delsträckorna 8, 9, 11 och 12)

Verket har om *delsträckorna 8 och 12* hänfört sig till en till beslutet fogad sammanställning (beslutsbilaga 7) och anfört att det inte finns något behov eftersom vattnet tas omhand genom markinfiltration (27 § *första stycket 2*). Dessutom saknas enligt verket allmänna anordningar som skulle kunnat omhänderta vattnet (27 § *andra stycket*).

Verkets inställning motsvarar för 90 % av ytorna på *delsträckorna 9 och 11* den som gäller för sträckorna 8 och 12. För 10 % av ytorna anser verket att Stockholm Vatten kan sägas ha ordnat behövliga anordningar.

Avgifts- och kostnadsfördelning

Stockholm Vatten debiterar en bruksavgift per m² avgiftspliktig yta för dagvatten från större vägar, gator och allmänna platser (Dgv). Avgiftens storlek varierar mellan vägar med olika stor trafikbelastning. För vägar med en belastning på över 30 000 fordon per dygn i genomsnitt per år (ÅDT) debiteras högst avgift (11 kr 60 öre åren 2008–2011 resp. 12 kr 64 öre år 2012). Vägar med en belastning på mellan 15 000 och 30 000 debiteras en lägre avgift (5 kr 80 öre resp. 6 kr 32 öre). För Villor och Småhus med 1-2 bostadsenheter (kategori 1), Gruppanslutna Villor och Småhus med fler än 2 bostadsenheter (kategori 2), Flerbostadshus, Industrier och Andra fastigheter (kategori 3) samt Obebyggda fastigheter (kategori 4) utgår bruksavgift per fastighet med en fast grundavgift, i vilken ingår en avgift för omhändertagande av dagvatten från ”mindre gator”, dvs. gator med en belastning under 15 000 ÅDT, se d) i utdrag ur taxan på s. 13 i detta beslut, och allmänna platser (Dgf) och en dagvattenavgift för omhändertagande av dagvatten från fastighet (Df). (Jfr utdrag ur VA-taxa 2008 i Stockholm och Huddinge p. 13 s. 7 f., beslutsbilaga 8.) För den sistnämnda kategorin grundas avgiftssuttaget (Dgf) på att gatorna ska belastas med en avgift per m² avgiftspliktig yta som är lägre än den som gäller för de två andra kategorierna (jfr utdrag s. 14 ur ”Beräkningsmodell dagvattentaxa Stockholm Vatten, beslutsbilaga 9). Trafikverket har ansett 3 kr 17 öre exklu-

sive mervärdesskatt per m² avgiftspliktig yta vara skäligt i och för sig. Beloppet motsvarar vad som debiterades denna kategori enligt bokslut för år 2005. För år 2006 visade bokslutet ett något lägre belopp. (Jfr utdrag ur nämnda bokslut, beslutsbilaga 10 och 11.) Trafikverkets delsträckor har hänförs till den högsta avgiftsklassen.

Trafikverket angående avgifts- och kostnadsfördelningen

Trafikverket hävdar att det inte är i överensstämmelse med vattentjänstlagens bestämmelser om skälighet och rättvisa att för de aktuella sträckorna debitera högre avgift än vad som motsvarar knappt 4 kr öre inklusive mervärdesskatt per m².

Trafikverket har flera invändningar angående skälighet och rättvisa. Verket har med hänvisning till en i målet ingiven grafisk illustration (beslutsbilaga 12) anfört följande.

Verket har utgått från den utredning som har getts in av Stockholm Vatten, ab. 21-23 (utdrag i beslutsbilagorna 9-11). Av cirkeln ”Dagvattnets andel av de totala kostnaderna” framgår det att dagvattnet svarar för 4-5 % av det totala vattenflödet. Trots detta har Stockholm Vatten låtit dagvattenhanteringen svara för 25 % av de totala kostnaderna. Av dagvattenflödet kommer 34 % vatten från vägar, men Stockholm Vatten har ändå låtit Dg (dagvatten-gata) svara för 50 % av kostnaderna. Resterande hänför sig till dagvatten-fastighet. Stockholm Vatten har rundat upp dagvattenkostnaderna i flera led, vilket inte är skäligt.

Vidare framgår det av cirkeln ”Förhållandet mellan allmän platsmark (Dgv) och (Dgf)” att de vägar som har över 15 000 årsdygnstrafik (ÅDT) motsvarar endast 17,8 % av ytorna och att övriga vägar och fastigheter (Dgf) motsvarar 82,2 %. Trots detta har man ansett att (Dgv) ska stå för 33,3 % av kostnaderna. Ökningen har motiverats med att det är högre kostnader för vägar med bilar över 15 000 ÅDT. Verket menar att det är de mindre vägarna som belastar det allmänna dagvattensystemet mest eftersom dagvattnet där inte har någon annanstans att ta vägen.

Nämnda 33,3 % har fördelats mellan väghållarna. Vägar med en ÅDT mellan 15 000 och 30 000 ska betala en avgift om 4,64 kr/m². Verket äger 10 % av dessa vägar. Vägar med över 30 000 bilar i ÅDT ska betala en avgift om 9,28 kr/m². Verket äger 90 % av dessa vägar. För vägar som kommunerna (Stockholm och Huddinge) äger fördelas avgifterna med hälften på vardera slaget.

Trafikverket har även invänt mot själva *taxekonstruktionen* enligt följande. Generellt sett är trafikintensiteten per m² likartad mellan högtrafikerade och måttligt trafikerade vägar, ef-

tersom högratifierade vägar är bredare. Det finns flera exempel på vägar inom Stockholm med en trafik mellan 15 000 och 30 000 ÅDT som har betydligt högre trafikintensitet per m² än vägar med trafik över 30 000 ÅDT. Verket har gjort gällande att det inte går att motivera olika avgifter per m² vägyta med att *hela* vägen har en viss trafikbelastning.

Trafikverket har som *skälig avgiftsnivå* i och för sig vitsordat 3 kr 17 öre exklusive mervärdesskatt. Verket har i denna del hänvisat till att detta belopp motsvarar det avsedda avgiftsuttaget från fastighetsägare i genomsnitt per m² avgiftspliktig yta enligt Stockholm Vattens egna utredningar (se utdrag ur Beräkningsmodell dagvattentaxa Stockholm Vatten, s. 14, och ur Beskrivning av beräkningsmodell för dagvattentaxa gata inom Stockholm Vatten, s. 12, beslutsbilaga 9 och 10). Båda publikationerna är upprättade i oktober 2007. Som det får förstås är det denna avgiftsnivå som har legat till grund för bestämmandet av den fasta grundavgiften, i vilken ingår avgift för omhändertagande av dagvatten från mindre gator (mindre än 15 000 ÅDT) och allmänna platser (Dgf) enligt vad som har redovisats ovan.

De rättsliga grunderna i dessa delar har Trafikverket angett enligt följande.

1. I förhållande till alla va-verksamheter har en för stor del lagts på dagvatten varför avgifterna är oskäligen i enlighet med 31 § första stycket vattentjänstlagen.
2. Fördelningen av avgifter för vägar med mer än 15 000 ÅDT och övriga dagvattenavgifter är oskäligen och orättvis i enlighet med 31 § första stycket vattentjänstlagen.
3. Fördelningen mellan *de olika väghållarna* är oskäligen i enlighet med 31 § vattentjänstlagen.

Stockholm Vatten angående avgifts- och kostnadsfördelningen

Stockholm Vatten har bemött invändningarna angående skälighet och rättvisa i huvudsak enligt följande.

Det av Trafikverket inlämnade cirkeldiagrammet, ab. 225 (beslutsbilaga 12), har rubricerats "Dagvattnets andel av de totala kostnaderna". Detta är inte korrekt. Diagrammet borde rubriceras "Dagvattnets andel av avloppsflödena". Dagvattenhanteringen står inte heller för 25 % av de totala kostnaderna utan står för 25 % (utom för räntor och avskrivningar för avloppsavledning där dagvattnet står för 60 %) av avloppshanteringskostnaderna. Att fördelningen mellan fastighetsägare och gatumark fördelas 50/50 förklaras i aktbilaga 21-23 (utdrag i beslutsbilagorna 9-11). Tre olika beräkningssätt har använts och medelvärdet har räknats fram.

Reduktion

Trafikverket har i huvudsak hänvisat till sin till *Stockholm Vatten* under år 2008 ingivna ansökan om reduktion. Till beslutet fogas utdrag ur ansökan, s. 1–5 samt bilaga 1, (beslutsbilaga 13).

Stockholm Vatten har anført att ansökan om reduktion av avgifterna inte uppfyller taxans utformning härom varför reduktion inte har beviljats. Bolaget har anført att man har efterfrågat redovisning av ytor med lokalrening och begärt att ytorna ska redovisas i tabellform och på karta samt att reningsmetod ska anges. Bolaget har även anført bl.a. att reduktion med 50 % yrkas utifrån "de renings- och fördröjningsåtgärder som sker på angivna platser". Det är enligt bolaget oprecist var reningen sker och taxan medger enligt bolaget inte reduktion för fördröjningsåtgärder.

BEVISNING M.M.

Stockholm Vatten har åberopat följande skriftliga bevisning.

1. Ingivna kartor m.m. över anslutningspunkter och avledningssystem för trafikdagvattnet till styrkande av att det allmänna avloppssystemet finns för avledning/rening av trafikdagvatten från Trafikverkets vägytor för de vägavsnitt som nu är föremål för prövning i målet samt att avledning/rening behövs från vägytorna med hänsyn till människors hälsa eller miljön.
2. PriceWaterHouse Coopers beräkningsmodell (se beslutsbilaga 9) för dagvatten till styrkande av att dagvattenavgifterna enligt Bolagets va-taxa är skäligt och rättvist fördelade inom va-kollektivet.
3. WSP samhällsbyggnads rapport "Dagvattenavgifter för väghållare" till styrkande av att Bolagets dagvattenavgifter enligt va-taxan är skäligt och rättvist fördelade inom va-kollektivet, (se bifogat utdrag beslutsbilaga 14).
4. SWECO:s rapport 2010-12-16, Utredning av föroreningsinnehållet i Stockholm dagvatten, avsnitt 5.4.3. Resultat Schablonhalter i väg dagvatten, till styrkande av att behov finns för avledning/rening av trafikdagvatten från de i målet aktuella vägsträckorna med hänsyn till människors hälsa eller miljön.

5. Dagvattenstrategi för Stockholms stad, särskilt bilaga 1 (se utdrag i beslutsbilaga 18), där krav på rening av trafikdagvatten anges för vägar med mer än 15 000 fordon/dygn till styrkande av att dagvatten från Trafikverkets vägar måste renas om vattnet ska infiltreras till naturen.
6. Trafikverkets egen skrift, TRV rådsdokument Väg dagvatten, råd och rekommendationer sid 11, 1:a stycket och tabell sid 6 till styrkande av att föroreningar ökar vid ökad trafikbelastning och att det allmänna avloppssystemet behövs för att ta hand om trafikvattnet med hänsyn till människors hälsa eller miljön.

Stockholm Vatten har vidare åberopat förhör med J F, Stockholm Vatten VA AB, om hans iakttagelser längs de vägsträckor som är aktuella för målets prövning till styrkande av att Bolagets anläggningar finns på de aktuella vägsträckorna och dessa kan ta emot och avleda/renera trafikdagvatten samt att behov finns att avleda/renera vattnet genom den allmänna avloppsanläggningen med hänsyn till människors hälsa eller miljön.

Trafikverket har åberopat följande skriftliga bevisning.

1. Öhrlings PriceWaterhouseCoopers beskrivning av Stockholm Vattens beräkningsmodell för dagvatten, aktbilaga 21, till styrkande av att avgiften inte är skälig och rättvis (se bifogat utdrag, beslutsbilaga 9).
2. Hemsida från Stockholm Vatten, 2011-09-12, till styrkande av att avgiften och kostnaderna för omhändertagande av slam inte ökar till följd av mottagandet av dagvatten, samt att avgiften inte är skälig och rättvis.
3. Faktabilaga hämtad från Stockholm Vattens årsredovisning 2005, utvisande halter av tungmetaller och organiska ämnen i avloppsslam, till styrkande av att kostnaderna för omhändertagande av slam inte ökar till följd av mottagandet av dagvatten, samt att avgiften inte är skälig och rättvis.
4. Flödesschema från Stockholm Vattens årsredovisning, aktbilaga 40, till styrkande av att avgiften inte är skälig och rättvis.
5. Översiktsbild i aktbilaga 41, flik 4, till styrkande av att det inte föreligger rätt att ta ut avgifter för de ytor som avvattnas längs aktuell sträcka (Vårby).

6. Fotografier, fogade till Trafikverkets yttrande den 19 september 2011, till styrkande av att det inte föreligger rätt att ta ut avgifter för de ytor som Trafikverket bestrider.

Trafikverket har även åberopat förhör med verkets utredare M B, hydrolog och doktor i ekologi, till styrkande av att det inte finns stöd för att ta ut avgifter för de ytor som Trafikverket bestrider och att kostnaderna för Stockholm Vatten inte ökar till följd av ökad trafikintensitet.

Till beslutet har fogats referat av förhören med M B och J F, (beslutsbilaga 15). Bilder som M B hänvisar till har här inte medtagits.

VA-NÄMNDENS SKÄL

Va-nämnden tar i sakfrågan först ställning till vilka ytor som Trafikverket ska betala avgifter för.

Frågeställningen rymmer ett antal delfrågor vilka redovisas nedan under huvudrubriken

Avgiftsskyldighetens omfattning. Därefter tar nämnden ställning till frågor om andelsberäkning

(dM Belsträcka 3) och reduktion (delsträckorna 3 och 7) under en gemensam huvudrubrik.

Avslutningsvis behandlas nivån på m²-avgiften under rubriken Fördelning av kostnader och

avgifter. Under rubriken Rättegångskostnader tar nämnden därefter ställning till parternas yrkanden i denna del.

Avgiftsskyldighetens omfattning

Trafikverket har medgivit avgiftsskyldighet i och för sig för delsträckorna 5, 7, 10 samt del av 9 och 11. Va-nämndens sakprövning av frågan om avgiftsskyldighetens omfattning inskränker sig därför till delsträckorna 3, 4, 6, 8 och 12 samt del av 9 och 11.

Dagvatten och dränvatten

I Stockholm Vattens va-taxa anges under avsnittet Avgiftsskyldighet bl.a. följande.

”Fastighetsägares avgiftsskyldighet enligt §§ 24-28 i Vattentjänstlagen avser följande ändamål:

- a) vattenleverans till fastighet inom VA-anläggningens verksamhetsområde
- b) spillvattenavlopp från fastighet inom VA-anläggningens verksamhetsområde
- c) dagvattenavlopp från fastighet inom VA-anläggningens verksamhetsområde

Med "dagvatten" menas här och nedan dagvatten (regn-, spol- och smältvatten) samt dränvatten.

- d) dagvattenavlopp från gator inom VA-anläggningens verksamhetsområde

Med "gator" avses här mindre gator (< 15000 fordon/dygn) och allmänna platser.

- e) dagvattenavlopp från allmän platsmark inom VA-anläggningens verksamhetsområde

Med "allmän platsmark" avses här större vägar, gator (> 15000 fordon/dygn) och allmänna platser.

f) dagvattenavlopp från obebyggd fastighet inom VA-anläggningens verksamhetsområde"

Här kan noteras att dränvatten i taxan innefattas i "dagvatten", se c). I vattentjänstlagen behandlas inte heller "dagvatten" och "dränvatten" på olika sätt (jfr den i 2 § intagna definition-en av avlopp och utformningen av 27 §). Även förarbetena till vattentjänstlagen har gett uttryck för detta synsätt (se prop. 2005/06:78 s. 94).

Huruvida det är fråga om bortledning av dagvatten eller dränvatten får mot denna bakgrund inte någon betydelse vid bedömningarna i detta beslut. Motsvarande gäller frågan om vissa anordningar har tillkommit för den ena eller andra typen av vatten. Nedan används uttrycken på det sätt som sker i taxan. Allt sådant vatten behandlas också på samma sätt i detta avgörande.

En huvudmans skyldighet enligt 13 § vattentjänstlagen

Huvudmannen för en allmän va-anläggning är skyldig att ordna ledningar och andra anordningar som behövs för att anläggningen ska kunna fylla sitt ändamål och tillgodose nödvändiga anspråk på säkerhet. Skyldigheten omfattar inte vägdiken, rännstenar, rännstensbrunnar eller ledningar som förbinder rännstensbrunnar med den allmänna va-anläggningen. (Jfr 13 § vattentjänstlagen.)

Av väglagen (1971:948) följer att till allmän väg hör anordning som stadigvarande behövs för vägens bestånd, drift eller brukande och som tillkommit genom väghållarens försorg eller övertagits av denne, s.k. väganordning, (2 §) samt att allmän väg ska hållas i ett för sam-färdseln tillfredsställande skick genom underhåll, reparation och andra åtgärder (26 §). Som exempel på väganordningar angavs vid väglagens tillkomst bl.a. slänt och dike (se prop. 1971:123 s. 111 ff. och 146 ff.).

För genomförandet av detaljplaner finns det bestämmelser som innebär att inom detaljplanelagt område så ska den som är huvudman för gator och andra allmänna platser ordna dessa så att de kan användas för deras avsedda ändamål, se 6 kap. 18-19 §§ plan- och bygglagen (2010:900).

Skyldigheten enligt 13 § vattentjänstlagen att ordna de anordningar som behövs för bortledning av vatten från allmän väg kan mot denna bakgrund inte omfatta vägdiken, rännstenar, rännstensbrunnar eller ledningar som förbinder rännstensbrunnar med den allmänna va-anläggningen, oavsett om de hör till vägen eller inte, och inte heller andra anordningar som hör

till vägen. Ett omvänt synsätt skulle innebära att en huvudman i många fall aldrig skulle kunna uppfylla sin skyldighet.

Trafikverkets anordningar och om de hör till vägen

På samtliga delsträckor har Trafikverket ordnat anordningar vilkas funktion i huvudsak är att föra vatten som faller inom vägområdet bort från detta. Utförandet har närmare redovisats i de s.k. relationsritningar som har getts in till nämnden. Utgångspunkten är att dessa anordningar huvudsakligen är av betydelse för vägens funktion. Det har inte framkommit något som ger stöd för en annan uppfattning. Det nu sagda talar för att anordningarna ska anses höra till vägen (jfr Högsta domstolens avgörande NJA 1983 s. 745). Det har inte i detalj redovisats för anläggningarnas tillkomst men utredningen visar inte annat än att de har anlagts av Trafikverket, eller dåvarande Vägverket, eller i vart fall övertagits av någon av myndigheterna efter anläggandet.

Vid bedömningarna i detta mål bör därför anordningarna betraktas som väganordningar och anses höra till vägen. Huvudmannens skyldighet enligt 13 § vattentjänstlagen kan då i enlighet med vad som redovisats ovan inte omfatta dessa.

För *delsträcka 3* har Trafikverket, utöver sådana anordningar som nyss har nämnts, även redovisat att man har ordnat en damm och en översilningsyta samt ledningar för att leda vattnet dit.

Stockholm Vatten har inte ifrågasatt dessa uppgifter men hävdar å sin sida dels att vattnet från nämnda damm avleds till bolagets system och sedan till recipient, dels att vattnet från vissa mindre vägytor på denna sträcka avleds direkt till deras system. Vidare gör Stockholm Vatten gällande att hela delsträcka 3 avleds längre nedströms via bolagets ledningssystem i Vårby allé till recipient. Det sistnämnda har inte ifrågasatts. Parterna har slutligen enats om att vatten från 22 893 m² av vägytan avleds till Trafikverkets anordningar och att vatten från 1 512 m² av vägytan leds direkt till Stockholm Vattens anläggningar.

Det kan konstateras att dammen och översilningsytan jämte ledningar har tillkommit för att rena vattnet efter att det har lämnat vägen. De kan inte anses vara nödvändiga för vägens funktion och de kan därför inte anses höra till vägen. Vilken betydelse de ändå kan ha i målet tar Va-nämnden ställning till i nästa avsnitt.

Avgiftsskyldighet

Den som svarar för att allmän platsmark ställs i ordning och underhålls, t.ex. en väghållare, ska betala avgift för bortledande av vatten från marken. Avgiftsskyldigheten inträder när hu-

vudmannen har ordnat de anordningar som *behövs* för bortledandet och informerat den som är avgiftsskyldig om detta. (Jfr 27 § vattentjänstlagen.)

Va-nämnden har i föregående avsnitt konstaterat att de Trafikverkets anordningar som redovisas i målet, i allt utom vissa anordningar för delsträcka 3, inte kan omfattas av huvudmannens skyldighet enligt 13 § vattentjänstlagen. Dessa anordningar kan då inte heller vara sådana som behövs i den mening som avses i 27 §. Motsvarande gäller för vägdiken m.m.

De övriga anordningar som Trafikverket har på delsträcka 3 har inte funktionen att leda vattnet bort från området utan primärt att rena vattnet innan det leds bort. Anordningarna är inte nödvändiga för bortledandet. Det kan därför inte innefattas i Stockholm Vattens skyldigheter enligt 27 § att ordna dessa anläggningar.

I frågan om Stockholm Vatten har ordnat de anordningar som behövs gör Va-nämnden med stöd i kartor, ritningar och iakttagelser vid genomförd besiktning följande bedömning.

Utredningen visar att huvudmannen i allt väsentligt har ordnat de anordningar som, utan användande av de särskilda anordningar som Trafikverket har ordnat på delsträcka 3 och i förekommande fall med användande av befintliga väganordningar inklusive vägdiken m.m., behövs för att den allmänna va-anläggningen ska kunna fylla sitt ändamål att leda bort vattnet från den nu aktuella allmänna platsmarken.

Att det i något fall endast är fråga om enkla och små insatser från huvudmannens sida förändrar inte bedömningen. Utgångspunkten är vid dessa bedömningar att avgiftsskyldighet har inträtt.

Kan Trafikverket med hänvisning till egna anordningar som inte hör till vägen undgå avgiftsskyldighet? (delsträcka 3)

En väghållare ska betala avgift för en allmän va-anläggning om bortledande av vatten behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön (jfr 27 §). Behovet av ett bortledande är, med undantag för de nedan under rubriken Markinfiltration redovisade sträckorna 4, 6, 8, 9, 11 och 12, ostridigt och Va-nämnden gör inte någon annan bedömning av behovet.

Va-nämnden har också konstaterat att Stockholm Vatten har ordnat de anordningar som behövs för bortledandet från samtliga delsträckor och att utgångspunkten är att avgiftsskyldighet har inträtt. Frågan är nu om Trafikverkets särskilda anordningar på delsträcka 3 påverkar avgiftsskyldigheten.

Det är ostridigt att en stor del av vattnet från delsträcka 3 (från 22 893 m²) via de Trafikverkets anordningar som inte hör till vägen – en damm och en översilningsyta – leds till ett Stockholm Vatten tillhörigt 100 meter långt rör genom vilket vattnet sedan leds ut i recipient. Verkets anordningar har varit i drift åtminstone sedan år 2000 då de anlades av dåvarande Vägverket. Visserligen talar dessa förhållanden för att huvudmannen, med undantag för bl.a. det 100 meter långa röret, inte skulle ha varit skyldig att i alla delar bygga ut den allmänna va-anläggningen på denna delsträcka (jfr 6 § och prop. 2005/06:78 s. 94). Det har dock inte förelegat något hinder mot den utbyggnad som har skett.

Till skillnad mot vad som gäller för en fastighetsägars avgiftsskyldighet avseende bortledning av vatten från dennes fastighet (se 24 § första stycket 2 och 25 § vattentjänstlagen) innebär vattentjänstlagen inte att det vid ställningstagande till en väghållares avgiftsskyldighet, ska prövas om behovet av bortledning av vatten från vägen kan tillgodoses bättre på annat sätt än genom den allmänna va-anläggningen. Eftersom Trafikverkets anordningar på delsträcka 3 inte är tillräckliga för att leda vattnet bort från området till recipienten skulle en sådan jämförelse inte heller kunna få ett positivt resultat.

Trafikverket har hävdatt att mottagandet av vatten från deras anläggning inte skulle kunna vara en vattentjänst i vattentjänstlagens mening, eftersom det är fråga om ett renat, behandlat och flödesutjämnat vatten för avledning till närmaste recipient.

Den tjänst som Stockholm Vatten begär avgift för avser bortledning av dagvatten (27 § vattentjänstlagen). Att vattnet må vara renat, behandlat och flödesutjämnat innebär inte i sig att det inte längre är fråga om ett bortledande av dagvatten. Va-nämnden har också konstaterat att Trafikverkets särskilda anordningar på denna sträcka inte behövs för bortledandet.

Nämnda anordningar på delsträcka 3 har sammanfattningsvis inte någon betydelse för avgiftsskyldigheten i sig.

Emellertid har det ansetts att väghållare som redan har bekostat visst bortledning av dag- eller dränvatten från marken ska kunna få tillgodoräkna sig detta vid andelsberäkningen (jfr prop. 2005/06:78 s. 94). Detta behandlar Va-nämnden i avsnittet Andelsberäkning/Reduktion.

Markinfiltrationens betydelse (sträckorna 4, 6, 8, 9, 11 och 12)

Trafikverket har gjort gällande att det på vissa sträckor inte finns något behov av bortledning med hänvisning till där förekommande markinfiltration.

Va-nämnden konstaterar att det är allmänt känt att markinfiltration vid stora regn och vid kraftig snösmältning i allmänhet inte är tillräckligt för att på ett acceptabelt sätt omhänderta det vatten som tillförs mark. Vatten som inte infiltreras rinner i allmänhet vidare till andra områden. Det vatten som infiltreras förflyttar sig inom grundvattenmagasinet. Utredningen i målet ger inte stöd för att förhållandena på den aktuella platsmarken skulle avvika i dessa avseenden. Va-nämnden kan om de olika delsträckorna konstatera att vattnet från dessa i huvudsak kan omhändertas enligt följande.

Delsträcka 4

På delsträckan finns dräneringsledningar som utförts längs vägen och i sin tur är anslutna på olika sätt till Stockholm Vattens ledningssystem.

Delsträcka 6

Även på denna delsträcka finns dräneringsledningar som utförts längs vägen vilka i sin tur är anslutna på olika sätt till Stockholm Vattens ledningssystem.

Delsträcka 8

Vägen avvattnas via ledningar till vägdike som avleds till ledningar inom delsträcka 9 till Stockholm Vattens ledningsnät.

Delsträcka 9

På denna delsträcka finns direkta anslutningar till Stockholm Vattens ledningsnät.

Delsträcka 11

Även på denna delsträcka finns direkta anslutningar till Stockholm Vattens ledningsnät.

Delsträcka 12

Delsträckan avvattnas till ett dike som i sin tur avvattnas till Stockholm Vattens ledningsnät via ledningar inom delsträcka 11.

Utredningen i målet ger således inte stöd för att förhållandena inom någon delsträcka är sådana att där förekommande markinfiltration innebär att bortledande inte behövs.

Sammanfattning

Va-nämnden har i frågan om avgiftsskyldighetens omfattning funnit att Stockholm Vatten har ordnat behövliga allmänna anordningar på samtliga nu aktuella delsträckor samt att varken Trafikverkets särskilda anordningar på delsträcka 3 eller på delsträckorna 4, 6, 8, 9, 11 och 12

förekommande markinfiltration påverkar avgiftsskyldigheten i sig varför Trafikverket är skyldigt att betala avgifter för samtliga delsträckorna.

Andelsberäkning/Reduktion

Andelsberäkning (delsträcka 3)

Va-nämnden har funnit att Trafikverket är avgiftsskyldigt och att skyldigheten gäller samtliga delsträckor. Det får emellertid anses ligga inom ramen för Trafikverkets talan avseende delsträcka 3 att Va-nämnden även ska ta ställning till frågan om verkets anordningar kan påverka andelsberäkningen.

Om den som är huvudman för en allmän platsmark redan har bekostat visst bortledande av dag- eller dränvatten från platsen så har det ansetts att denne bör få tillgodoräkna sig det vid andelsberäkningen (prop. 2005/06:78 s. 94). Ett sådant synsätt är förenligt med utformningen av vattentjänstlagen som anger att den som ansvarar för att allmän platsmark ställs i ordning och underhålls ska betala en avgift för en allmän va- anläggning, om bortledande av vatten från marken behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön (jfr 27 §).

Eftersom avgift avseende bortledande av vatten från den allmänna platsmarken kan utgå först från det att huvudmannen har ordnat de anordningar som behövs för bortledandet och informerat den som är avgiftsskyldig om detta (jfr 27 § andra stycket vattentjänstlagen) så bör utgångspunkten vara att det avgörande är om väghållaren vid nämnda tidpunkt (avgiftsskyldighetens inträde) har utfört sådana anordningar som kan ha betydelse. Det har inte hävdats att avgiftsskyldighet skulle ha inträtt innan de aktuella anordningarnas tillkomst.

Anordningarna är inte sådana som hör till vägen. Den hantering som sker genom dem innebär inte att vattnet lämnar området utan det är endast fråga om en transport inom detta. Den del i ett behövt bortledande som det är fråga om får anses vara helt underordnad den rening som utförs och reningen får anses i allt väsentligt vara syftet med anordningarna. Det bortledande som det är fråga om bör därför inte påverka andelsberäkningen.

För den större delen av denna delsträcka används visserligen endast en mycket liten del av den allmänna anläggningen, i huvudsak ett 100 meter långt rör. Detta beror på att vägavsnittet ligger så nära recipienten. Det är emellertid ingen principiell skillnad mot övriga vägavsnitt utan skillnaden har endast att göra med delsträckans geografiska belägenhet.

Va-nämnden har också konstaterat att Stockholm Vatten har ordnat de anordningar som, utan användande av Trafikverkets damm och översilningsyta, behövs.

Om Trafikverket på detta vägavsnitt inte hade anlagt en damm och en översilningsyta så hade det alltså i allt väsentligt inte förändrat Stockholm Vattens insats.

Mot denna bakgrund bör anordningarna på denna delsträcka inte påverka andelsberäkningen.

Reduktion (delsträcka 3 och 7)

Stockholm Vatten har anfört att ansökan om reduktion av avgifterna inte motsvarar taxans utformning varför reduktion inte har beviljats. Bolaget har framhållit att man har efterfrågat redovisning av ytor med lokalrening och begärt att ytorna ska redovisas i tabellform och på karta samt att reningsmetod ska anges. Bolaget har även hävdad bl.a. att reduktionsyrkandet är oprecist när det gäller var reningen sker och tillagt att taxan inte medger reduktion för fördröjningsåtgärder.

Frågan om reduktion är reglerad i bolagets taxa. Av bolaget ingivna utdrag ur taxorna i denna del för åren 2008 och 2012 har fogats till beslutet (beslutsbilaga 16). Till beslutet har också fogats utdrag ur Stockholm Vattens dagvattenstrategi (beslutsbilaga 17).

I frågan om *taxans förutsättningar för reduktion* gör Va-nämnden följande bedömning.

Enligt 34 § andra stycket vattentjänstlagen får kommunen meddela föreskrifter om taxan. Kommunen får enligt samma bestämmelse överlåta åt huvudmannen, i detta fall bolaget, att bestämma avgifternas belopp enligt beräkningsgrunder i kommunens taxeföreskrifter. Det krävs att kommunfullmäktige tar ställning till de normativa delarna av taxan, dvs. de rättsliga taxeföreskrifterna med grunderna för avgiftsuttaget (jfr prop. 2005/06:78 s. 146).

I samband med sin ansökan om prövning i Va-nämnden gav bolaget in en handling (se utdrag i beslutsbilaga 17) vilken angavs vara bolagets taxa. Enligt första sidan på denna handling är det 2008 års taxa för den allmänna vatten- och avloppsanläggningen i Stockholm och Huddinge. På sidan två anges att kommunfullmäktige i Stockholm respektive Huddinge beslutar om principerna för Stockholm Vatten VA AB:s taxor, att styrelsen beslutar om avgiftsnivåerna samt att avgifterna i sin nuvarande form gäller från och med 1 januari 2008. Vidare anges med kursiverad stil att dagvattenavgiften för allmän platsmark fastställs senare. I taxan anges dock den dagvattenavgift för allmän platsmark som bolaget för åren 2008-2011 hävdar i detta mål. Det synes därför inte ha skett någon förändring i det förutskickade avseendet.

Sedan frågan om taxans rätta lydelse uppmärksammats i detta mål har bolaget gett in den taxa som kommunfullmäktige i Stockholm enligt bolaget beslutade den 5 november 2007. På första sidan av denna taxa står bl.a. OBS! EJ SLUTVERSION. På sidan två anges liksom i den först ingivna taxan med kursiverad stil att dagvattenavgiften för allmän platsmark fastställs senare. Avgifterna har i enlighet med detta, och till skillnad mot vad som anges i den först ingivna taxan, inte heller angivits i denna version. Att fullmäktige inte behöver besluta avgifternas belopp framgår ovan. Det framstår därför som naturligt att ge nämnda information i ett fullmäktigebeslut.

Bolaget har även uppgett att det inte har gått att fastställa ”när den exakta justeringen av taxetexten gjordes 2008”. Bolaget har också gett in senare års taxor. Något nytt beslut har inte återopats.

Uppenbarligen måste den först ingivna taxan vara en senare version än den som bolaget sedermera gav in. Skälet härtill är att i den först ingivna finns, såsom redovisats ovan, angivet vilka dagvattenavgifter som ska gälla för allmän platsmark medan de inte finns med i den av fullmäktige beslutade taxan. Vidare har reglerna för reduktion förändrats. I kommunfullmäktiges version står således ”(Avgiftsreduktion beslutas senare)” och i den först ingivna taxan har det citerade ersatts med ”Halv avgift ska utgå.”. Det har alltså tillkommit ett beslut efter nämnda fullmäktigebeslut.

Bolaget har hävdat att utformningen av förutsättningarna har brister som inte låter sig förklaras på annat sätt än att ett misstag har begåtts. I denna del har bolaget också hänvisat till en handling betecknad ”Utlåtande 2007:RIII (Dnr 315-1147/2007)”. Av handlingen framgår att den hör till kommunstyrelsens ärende avseende behandling av taxan vilket föregår ärendet i kommunfullmäktige.

Va-nämnden kan konstatera att bolaget i samband med sin ansökan om prövning har gett in en version av dess taxa som när det gäller förutsättningarna för reduktion motsvarar 2007 års fullmäktigebeslut. Bolaget har uttryckligen inte kunnat ange när, eller hur, taxan därefter har ändrats. Va-nämnden måste därför utgå från att lydelsen i den först ingivna versionen av taxan gäller för frågan om reduktion. Lydelsen framgår av beslutsbilaga 16. Visserligen synes den vara behäftad med någon felaktighet eftersom det anges 1. utan att detta följs av 2. Innehållet i det som sägs efter 1. är dock inte tvetydigt. Det motsvarar också i väsentliga delar vad som gäller för reduktion av dagvattenavgift fastighet (Df). Det som anges motsvarar dessutom vad kommunfullmäktige i Stockholm enligt bolaget har beslutat. Därefter anger taxan i kursiverad

och fet stil ”Halv avgift ska utgå.” medan fullmäktigebeslutet anger ”(Avgiftsreduktion beslutas senare)”. Förhållandena kan inte förstås på annat sätt än att kommunfullmäktige (i Stockholm och Huddinge) har beslutat det som sägs efter 1. och att styrelsen eller huvudmannen i enlighet med 34 § vattentjänstlagen har beslutat om reduktionsnivån.

Va-nämnden kan således konstatera att taxan i den lydelse som i målet måste anses gälla för 2008 innebär att även fördröjningsåtgärder (och åtgärder för att reducera mängden dagvatten) kan beaktas och att eftersom bolaget inte har kunnat visa att bestämmelsen har ändrats, vilket enligt bolaget skulle ha skett år 2008, så kan sådana åtgärder beaktas under alla nu aktuella år.

Enligt taxan kan beviljad reduktion gälla tidigast från och med ansökningsdatum. Den första faktura som bolaget hänvisar till är daterad den 18 december 2008 och avser avgifter fr.o.m. den 1 januari 2008. Ansökan om reduktion är daterad den 15 september 2008. Ansökan om reduktion gjordes således innan debitering skedde. Det skulle strida mot vattentjänstlagens bestämmelser om fördelning av kostnader och avgifter (31 § första och tredje stycket) att nu till någon del avslå ansökningsmed hänvisning till enbart det förhållandet att den i förhållande till taxans bestämmelser skulle vara ingiven för sent.

Taxan medger alltså att det genom reduktion beaktas att en väghållare har vidtagit vissa åtgärder. Härigenom kan vid avgiftsdebiteringen uppnås slutresultat som är skäliga och rättvisa. Det förhållandet att huvudmannen har ställt upp vissa formella förutsättningar som måste vara uppfyllda för att en ansökan om reduktion ska kunna prövas kan visserligen vara praktiska men följer inte av taxans utformning. Redan mot denna bakgrund kan inte de uppställda kraven på ansökans utformning hindra att nämnden nu prövar frågan om reduktion. Inte heller innebär taxans utformning att en ny ansökan måste göras varje år. Bolagets krav är dessutom inte förenliga med vattentjänstlagens bestämmelser om fördelning av kostnader och avgifter. En annan sak är att en ansökan om reduktion kan avslås därför att sökanden inte har lyckats visa att förutsättningarna är uppfyllda.

Va-nämnden prövar mot denna bakgrund frågan om reduktion för delsträckorna 3 och 7 i sak för samtliga år och med utgångspunkt i den reglering som den först ingivna versionen av 2008 års taxa innehåller (beslutsbilaga 16).

Delsträcka 3

De krav på ansökan som bolaget nu har hänvisat till (se s. 21) är uppfyllda. Det är i målet utrett i detalj från hur många m² väg (22 893) och från vilket vägavsnitt som vattnet går till

Trafikverkets anordningar. Om dessas funktion och syfte råder det inte delade meningar. Nämnden kan således konstatera att Trafikverket ostridigt har vidtagit åtgärder för såväl lokal rening som fördröjning av vattnet. Att åtgärderna innebär att vattnet renas och fördröjs har inte ifrågasatts. Dessa förutsättningar för reduktion får i enlighet med vad utredningen visar anses ha varit uppfyllda vid tiden för ansökan år 2008. Det kan också noteras att vattnet leds till Stockholm Vattens 100 meter långa rör och direkt vidare till recipienten. Det innebär att bolaget godtar att vattnet i då befintligt skick leds ut i recipienten. De åtgärder som Trafikverket vidtar får mot denna bakgrund anses innebära att kraven enligt Stockholm Vattens dagvattenstrategi (jfr beslutsbilaga 17) är uppfyllda.

Nämnden finner att förutsättningarna för reduktion med 50 % i enlighet med taxan är uppfyllda för den del av delsträcka 3 (motsvarande 22 893 m²) som avleds via Trafikverkets anordningar

Delsträcka 7

Trafikverket har inte ifrågasatt avgiftsskyldighet i sig. I stället har verket med hänvisning till kommunens taxa begärt taxeenlig reduktion av avgiften för denna delsträcka.

Trafikverket har bekräftat att det i norrgående körfält av denna delsträcka förekommer avledning till Stockholm Vattens anläggning. Om det södergående körfältet har verket uppgett att det sker viss avledning till anslutningspunkt efter fördröjning, flödesutjämning och rening (sedimentation och fastläggning) i dikesområde varför reduktion yrkas för halva delsträckan, 11 403 m².

Den av Trafikverket åberopade hantering som sker innan anslutningspunkten till Stockholm Vattens nät sker i diket och således i vägområdet. Av taxan framgår att en väghållare kan erhålla reduktion om *åtgärder* vidtagits. Trafikverket har hänvisat till processer i diket. Diket hör till en vägyta som motsvarar 11 403 m². Det har inte gjorts gällande att verket har vidtagit några åtgärder utöver anläggandet av diket. Visserligen innebär ett dike i sig ofta en viss fördröjning, flödesutjämning och rening. Utan uttryckligt stöd i taxan för att ett dike i sig skulle kunna utgöra en reduktionsgrundande åtgärd kan dock de materiella förutsättningarna för reduktion inte anses vara uppfyllda. En annan bedömning torde innebära att reduktion skulle utgå för alla vägar med diken. Detta kan uppenbarligen inte ha varit avsikten. Verket kan därför inte nu erhålla reduktion för denna delsträcka.

Fördelning av kostnader och avgifter (m²-avgift)

Enligt 30 § första stycket vattentjänstlagen får avgifterna inte överskrida det som behövs för att täcka de kostnader som är nödvändiga för att ordna och driva *va-anläggningen*. Enligt bestämmelsens tredje stycke får avgifter avseende bortledande från allmän platsmark inte överskrida det som behövs för att täcka kostnaderna för *den vattentjänsten*. Att kostnader för rening av vatten som bortleds *kan* ingå i kostnadsunderlaget för nämnda tjänst framgår av 28 §.

Vidare ska enligt 31 § första stycket samma lag avgifterna bestämmas så att kostnaderna fördelas på de avgiftsskyldiga enligt vad som är skäligt och rättvist. Enligt 31 § tredje stycket ska avgifter avseende bortledande från allmän platsmark fördelas mellan fastighetsägare och de avgiftsskyldiga som avses i 27 § (dvs. väghållare och andra som är ansvariga för allmän platsmark) enligt vad som är skäligt med hänsyn till den berörda allmänna platsmarkens omfattning och fastighetsägarnas nytta av vattentjänsten.

Va-nämnden tar först ställning till om fördelningen av avgifter på vägar med olika trafikintensitet är förenlig med vattentjänstlagens reglering. Fördelningen har bestämts i en taxa. Det är nu endast fråga om bruksavgifter och inte om anläggningsavgifter (jfr 2 §). Vad Stockholm Vattens taxeenliga avgiftsdebitering per m² vägyta innebär kan illustreras med följande teoretiska exempel.

Utgångspunkten är tre olika vägsträckor varav *sträcka ett* har tre filer och totalt 33 000 ÅDT, *sträcka två* har två filer och totalt 22 000 ÅDT samt *sträcka tre* har en fil och 11 000 ÅDT.

Trafiken på sträckorna ett och två antas vara jämnt fördelad på varje fil. Vidare antas alla filer i exemplet vara lika långa och lika breda. För sträcka ett ska då enligt taxan debiteras för tre gånger så många m² som för sträcka tre och för sträcka två dubbelt så många m² som för sträcka tre.

Avgiften per m² skiljer sig i exemplet dramatiskt åt mellan filerna beroende på vilken av de tre sträckorna de hör till trots att det för varje fil är samma trafikintensitet. För åren 2008–2011 är m²-avgiften för den första sträckans filer 11 kr 60 öre. År 2012 (*I Huddinge dock först fr.o.m. den 1 februari enligt taxan*) är avgiften 12 kr 64 öre. För den andra sträckans filer är m²-avgiften 5 kr 80 öre resp. 6 kr 32 öre. För den tredje sträckans filer har avgiftsuttaget år 2005, såsom närmare har redovisats ovan, motsvarat knappt 4 kr per m² avgiftspliktig yta. År 2006 var nivån något lägre.

Det sagda innebär att trots att samtliga filer har samma trafikintensitet så debiteras för *var och en* av de tre filerna i den första sträckan en avgift som är ca tre gånger större än vad som debiteras för den enfiliga tredje sträckan och i jämförelse med den andra sträckan debiteras *var och en* av de tre filerna i den första sträckan en avgift som är dubbelt så stor som avgiften för en fil i den andra sträckan.

Frågan är då om denna taxekonstruktion kan vara förenlig med vattentjänstlagens bestämmelser om kostnaders och avgifters fördelning (31 § första och tredje stycket).

Av Beräkningsmodell dagvattentaxa Stockholm Vatten, (beslutsbilaga 9) s. 13x framgår att det år 2007 planerades för utbyggnader av särskilda reningsanläggningar för omhändertagande av vatten från starkt trafikerade vägar. Enligt vad som framgår av senare lämnade uppgifter synes planerna ha förändrats och i vart fall ännu inte kommit till utförande. Stockholm Vatten har till stöd för den gjorda fördelningen utöver annat således hänvisat till en under år 2011 till Va-nämnden ingiven rapport framtagen av WSP med titeln Dagvattenavgifter för väghållare och underrubriken Utredning om avgifternas skälighet (beslutsbilaga 14). Av avsnitten 4.2.1 och 5 framgår att Stockholm Vatten inte har några särredovisade kostnader för rening av det aktuella dagvattnet (se under rubriken Slutsatser s. 21). I WSP:s utredning anför utredarna på s. 21 även följande.

”Grunden för att öka med en faktor 2 för större vägar med trafikbelastning >30 000 fordon per dygn har sitt motiv i att det är högre föroreningsgrad för den typen av vägar. Avledningen av dagvatten är densamma. Om den faktorn motsvarar de ökade reningskostnaderna bör den kunna härledas i modellen för fördelning av kostnader, för att vara motiverad, i alla fall som ett rimligt antagande. Här har valts att ta ut den som ett incitament för att tillse att om man renar själv ska avgiften minskas. Avgiften är också lägre för trafikverkets vägar där de renar själva. Om antagandet (50 % rabatt) är rimligt kan inte bedömas i dagsläget utan det får framtida uppföljning utvisa. Det beror dels på hur kostnaderna kan visas och på om det bedöms skäligt och rättvist ur ett vattentjänstlagsperspektiv att ha ett incitament i taxan.”

Stockholm Vatten har också under senare delen av målets handläggning vidgått bl.a. att dagvattenhanteringen från de aktuella vägavsnitten inte till någon del belastar bolagets reningsanläggningar, att kostnader för slamhantering inte ska beaktas och att vattnet omhändertas i ledningar vilka leder detta ut i recipient.

Utredningen i målet ger inte stöd för att det finns några kostnadsskillnader som motiverar ett högre avgiftsuttag för vägar med högre ÅDT än vad som gäller för ”mindre gator”, jfr d) i taxan, m.m. inom verksamhetsområdet. Den gjorda avgiftsdifferentieringen kan då inte försvaras med hänvisning till kostnaderna. Det är inte heller visat att det föreligger några skillnader i fråga om nytta eller annat som kan motivera det differentierade avgiftsuttaget.

Vid en närmare granskning av fördelningen av kostnader och avgifter (jfr beslutsbilaga 9-10) kan även konstateras följande. I avgiftsunderlaget ingår 109 hektar statliga vägar med en trafikbelastning över 30 000 ÅDT och 11 hektar statliga vägar med en belastning på 15 000-30 000 ÅDT. De kommunala vägarna anges motsvara 92 hektar med en trafikbelastning över 30 000 ÅDT och 174 hektar med 15 000-30 000 ÅDT.

Med den ovan angivna utgångspunkten att det inte finns beaktansvärda skillnader i kostnader eller nytta samtidigt som statliga vägar således till väsentligt större del, än de kommunala, debiteras de högre avgifterna per m² blir fördelningen *mellan väghållarna* för vägar med en belastning på 15 000 ÅDT eller mer inte förenlig med vattentjänstlagens krav på skälighet och rättvisa (jfr 31 § första stycket).

Den gjorda fördelningen innebär också att *väghållare* för vägar med en belastning under 15 000 ÅDT, vilka anges omfatta 1 784 hektar, inte behöver betala någon avgift för dessa. För bortledning av vatten från vägarna debiteras enligt utredningen i stället fastighetsägarna. Även för dessa mindre trafikintensiva vägar är det ickestatliga väghållarskapet klart dominerande. Fördelningen *mellan väghållarna* blir vid dessa förhållanden än mer oförenlig med den nyss nämnda bestämmelsen.

Dessutom innebär taxekonstruktionen i sig, i enlighet med vad som inledningsvis har redovisats, att snedfördelningen mellan olika väghållare kan accentueras avsevärt och att Trafikverket torde missgynnas än mer i förhållande till andra väghållare.

Va-nämnden konstaterar mot denna bakgrund att det har saknats grund för att differentiera m²-avgifterna på det sätt som nu har skett. Avgiftsuttaget för vägar med 15 000 ÅDT eller mer är inte förenligt med vattentjänstlagen. De av Stockholm Vatten debiterade m²-avgifterna kan därför inte ligga till grund för bedömningen.

Som skälig nivå i och för sig har Trafikverket godtagit knappt 4 kr per m², inklusive mervärdesskatt. En sådan nivå kan antas ha ungefär motsvarat den nivå som har belastat vägar med mindre än 15 000 ÅDT. Eftersom Va-nämnden har underkänt den gjorda avgiftsdifferentieringen och då det saknas tillräckligt underlag för en annan bedömning bör den godtagna nivån läggas till grund för bedömningarna i målet.

På grund av det nu sagda saknas det skäl att ta ställning till övriga av Trafikverket gjorda invändningar om avgifternas skälighet.

Hur mycket ska Trafikverket betala?

De bedömningar som Va-nämnden har gjort innebär att Trafikverket är avgiftsskyldigt för 113 893 m². Avgiften ska vara 3 kr 96,25 öre per m². Från detta görs avdrag för reduktion med halva avgiften för del av sträcka 3. Totalt ska då Trafikverket betala 405 944 kr per år under de fem åren 2008–2012, dvs. 2 029 720 kr. Detta illustreras i nedanstående tabell.

Del-sträcka	Stockholm Vattens yrkande, antal m ² å 11,60 resp. 12,64 kr	Va-nämndens bedömning		Trafikverkets yrkande om reduktion 50 % (m ²)	Va-nämndens bedömning	
		Avgiftsskyldighetens omfattning (m ²)	Skälig avgift i kr per m ²		Reduktions- yrkandet (m ²)	Totalt efter reduktion (m ²)
Vårby södra	25 338	24 405	3,9625 (3,17x1,25)			
3	25 338	24 405		24 405	Delv. bifall 22 893/2	./. 22 893/2 = 11 446,5
Vårby norra	16 292	16 292				
4	11 478	11 478				
5	4 814	4 814				
Kungens kurva	41 943	41 943				
6	19 137	19 137				
7	22 806	22 806		11 403/2	Avslag	
Länna	31 253	31 253				
8+12	16 928	16 928				
9+11	11 664	11 664				
10	2 661	2 661				
Totalt	114 826	113 893				(113 893 ./. 11 446,5) =102 446,5 x 3,9625 = 405 944 kr

Rättegångskostnader

Trafikverket har begärt ersättning med 610 000 kr varav 450 000 kr avser ersättning för ombudsarvode (237 timmar) och 160 000 kr avser ersättning för J Fs arbete (200 timmar).

Stockholm Vatten har begärt ersättning med 10 000 kr för arbete (20 timmar) med framtagande av Trafikverkets relationsritningar från verkets arkiv. Skäligheten i sig har vitsordats.

Va-nämnden gör följande bedömning.

Enligt 14 § andra stycket lagen (1976:839) om Statens va-nämnd kan part i den nu aktuella typen av mål på begäran tillerkännas ersättning av motparten för kostnad vid nämnden om det finns särskilda skäl för det. Huvudregeln är alltså att vardera parten ska bära sina rättegångskostnader oavsett vem av dem som tappar målet.

Särskilda skäl har i rättspraxis ansetts kunna föreligga i fall där sakfrågan i ett mål inte prövats tidigare och haft stor betydelse inte bara för parterna i målet utan bedömts få sådan betydelse även för många andra huvudmän och brukare, s.k. pilotmål. Även i mål där fastighetsägaren, till skillnad från det normala i va-mål, fått bära en stor utredningsbörda har denne kunnat få ersättning för rättegångskostnader enligt undantagsregeln. I vissa andra fall av processuell natur har också förutsatts att utrymme kan finnas för att tillämpa undantagsregeln och utdöma ersättning till part. Departementschefen uttalade härom inför 1970 års va-lag ”Jag vill dock understryka att den (undantagsregeln) ska tillämpas bara när särskilda skäl föreligger exempelvis när kostnaden har orsakats av försummelse från motpartens sida eller när en vinnande parts kostnader har blivit oskäligt stora på grund av motpartens sätt att utföra sin talan” (prop. 118:1970 s. 162). Senare lagstiftning har inte medfört någon ändring i dessa avseenden.

Som framgår av förarbetena till vattentjänstlagen (prop. 2005/06:78 s.120) utgår regeln om att kostnadsersättning kan utdömas bara när det finns särskilda skäl för det från att det normalt är huvudmannen som svarar för utredningen i va-målen. Det är huvudmannen som har utredningskapaciteten och som bl.a. av den anledningen också har ålagts bevisbördan för flertalet relevanta omständigheter. Va-lagsutredningen (SOU 2004:64 s. 398) uttalade om rättegångskostnaderna bl.a. att det för prövningssystemets goda funktion är av stor betydelse ”att inte en enskild fastighetsägare, som inte för en helt oberättigad talan, ska behöva riskera att få betala motpartens rättegångskostnader”. På så sätt skiljer sig alltså va-målen från tvistemålen vid tingsrätt där tappande part normalt blir skyldig att betala vinnande parts rättegångskostnader och part vid återkallelse normalt ska stå för motpartens kostnader.

Såväl Trafikverket som Stockholm Vatten har hävdats att motparten har agerat på ett sätt som orsakat dem högre kostnader. Det har bl.a. gällt benägenheten att bistå varandra med utredning om de egna anordningarna. Va-nämnden kan konstatera att detta i och för sig stämmer i

viss utsträckning. Utredningen ger dock inte tillräckligt underlag för att ha någon mer bestämd uppfattning i frågan om den ene av parterna har haft större skuld i detta än den andre. Det kan inte heller sägas att Trafikverket har fått bära en oskäligt stor utredningsbörda. I detta sammanhang bör i huvudsak bortses från det arbete som är hänförligt till förhållandena på verkets egna anordningar. Om Stockholm Vattens anordningar kan sägas att bolaget i huvudsak har stått för utredningen.

Parterna får i allt väsentligt anses vara jämbördiga.

Visserligen har målet likheter med egentliga s.k. pilotmål. Samtidigt torde utgången framför allt kunna få betydelse för Trafikverket i tvister med andra huvudmän. Därutöver torde det ha betydelse för dessa huvudmän. Karaktären av pilotmål är inte helt jämförbar med vad som allmänt sett avses härmed.

Vid en samlad bedömning finner Va-nämnden att det inte föreligger särskilda skäl för att till någon del bifalla ersättningsanspråken. Yrkandena ska därför ogillas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR,

Se bilaga 18

På Va-nämndens vägnar

Lars Olsson

Va-nämnden: rådmannen Lars Olsson, ordförande samt ledamöterna Tord Larsson, Per Brogren, Åke Sjögren, Karl-Gunnar Andersson och Anders Helgée (enhälligt).